

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРІЕ

ИЗСЛЕДВАННЯ И МАТЕРИАЛИ

ТОМ ДЕСЕТИ

ЕТНІЧНИЙ СКЛАД НАСЕЛЕННЯ ФРАКІЇ НАПРИКІНЦІ II ТИС. ДО Н.Е.

Андрій Чередниченко

Фракія — історична область на сході Балканського півострова, між Егейським, Чорним та Мармуровим морями. Області Північно-Західної Анатолії (Троада, Місія, Віфінія та ін.) в давнину мали багато етнокультурних зв'язків зі сходом Балкан. Етимологія назви «Фракія» (Θραϊκή, Θρά(ι)κη) та етноніма «фракійці» (Θραϊκες, Θρά(ι)κες) пов'язана, скоріше за все, з давньогрец. Τρωϊκή, Τρωϊκός (*t(h)rāi-ik-ē; корінь *t(h)rāi— відповідає індоєвропейському архетипу *trāi— ~ *thrēi— ~ *trōi-), тобто «той, що належить Трою (Тросу) та місту Троя»¹. Фракія — це «країна, яка належить (царю) Трою та місту Троя». Згідно з даними античної традиції та досліджень в галузі лінгвістичної палеонтології, населення Фракії наприкінці II — на початку I тис. до н.е. належало до різних індоєвропейських етносів.

Наприклад, етимологія стародавнього етноніма Егейського узбережжя Фракії Κίκονες, Cicones пов'язана з латин. ciconia «лелека» (можливо, лелека — тотем кіконів; кікони були союзниками троянців під час Троянської війни; троянці вважалися предками римлян). Ця етнічна назва також є калькою давньогрецького етноніма Πελαργοί, Πελασγοί (порівняйте з давньогрецьким πελαργός — «лелека»; пеласги — найдавніші мешканці півдня Балкан) та балтського етноніма Гóвдрai (порівняйте з литовським gaĩdras — «лелека»). Назва гір на південному заході Фракії Κερκίνη, Cercina гомогенна латинському прикметнику quercinus, quercina, quercinum «дубовий, -а, -е». Троянського (дарданського) царевича Енея, нащадки якого заснували Рим, греки вважали засновником міста Енея у Фракії (Геродот. Історія. VII, 123).

Одну зі стародавніх назв Троади Τευκρίς (-ίδος), етнонім північного заходу Малої Азії Τευκροί та ім'я міфічного предка тевкрів Τευκρος можна співставити з назвою «тохари» (давньогрец. Τοχαιοί, санскр. Tukhāra, уйгур. Тoугу, Тохгі). Елемент -βρία («місто, фортеця») в назвах фракійських населених пунктів (Месембрія і т.п.) відповідає тохарському А гі, В гіуе — «місто»².

Назва міста у Віфінії *Провса*, вочевидь, споріднена з балтським етнонімом *Prūs-*. Епітет фракійського бога-вершника *Ἡρως* (іпостасі Зевса) *Περκωνει* (форма дав. відм.) можна пов'язати з ім'ям литовського бога-громовержця *Perkūnas* та латиського — *Perkons*.

Таким чином, можна припустити, що у Фракії жили родичі прусів, литовців й латишів (тіни-фіни, бітіни-віфіни та ін.), а також частина троянців. Можливо, всіх балтів слід вважати нащадками творців таких археологічних культур кінця IV — першої половини III тис. до н.е. у Фракійсько-Анатолійському та Карпатсько-Дунайському регіонах, як Єзеро та Болераз-Баден. В Стародавній Фракії мешкали й інші індоєвропейські етноси (наприклад, кельто-іллірійські племена трібаллів та ін.).

Щоб з'ясувати походження «власно фракійців», необхідно звернутися до даних античної традиції про стародавнього фракійського героя і царя-жертця Орфея. Згідно з даними, які збереглися в творах Аполлодора, Павсанія та ін., прабатьківщиною фракійських племен можна вважати Піерію — область біля священної гори Олімп (Аполлодор. Мифологическая библиотека. I, 3, 1 — 3; Павсаний. Описание Эллады. IX, 30). Тільки на початку I тис. до н.е. «піерійські фракійці» під тиском македонян та еллінів переселилися у Фракію (одріси, сатри, бесси і т.д.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Аполлодор. Мифологическая библиотека / Изд. подготовил В.Г. Борухович. — Л.: Наука, 1972. — 215 с.
2. Бенвенист Э. Тохарский и индоевропейский // Тохарские языки / Под ред. и со вступ. статьей В.В. Иванова. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1959. — С. 90 — 108.
3. Георгиев В.И. Траките и техният език. — София: Изд-во на БАН, 1977. — 348 с.
4. Геродот. История: В 9 кн. / Пер. с древнегреч. и примеч. Г.А. Стратановского; Под общей ред. С.Л. Утченко. — Л.: Наука, 1972. — 600 с.
5. Гиндин Л.А. Язык древнейшего населения юга Балканского полуострова: Фрагмент индоевропейской ономастики. — М.: Наука, 1967. — 199 с.
6. Гиндин Л.А. Древнейшая ономастика Восточных Балкан: Фрако-хетто-лувийские и фрако-малоазийские изоглоссы. — София: Изд-во на БАН, 1981. — 239 с.
7. Гиндин Л.А. Население гомеровской Трои: Историко-филологические исследования по этнологии древней Анатолии. — М.: Наука, 1993. — 210 с.
8. Дуриданов И. Езикът на траките. — София: Наука и изкуство, 1976. — 166 с.

9. Ильинская Л.С. Легенды и археология: Древнейшее Средиземноморье. — М.: Наука, 1988. — 176 с.
10. Маразов И. Митология на траките. — София: Секор, 1994. — 239 с.
11. Нерознак В.П. Палеобалканские языки. — М.: Наука, 1978. — 231 с.
12. Откупщиков Ю.В. Догреческий субстрат: У истоков европейской цивилизации. — Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1988. — 263 с.
13. Павсаний. Описание Эллады / Пер. с древнегреческого С.П. Кондратьева под ред. Е.В. Никитюк. — Т. 1: Кн. I — VI. — М.: ООО «Издательство АСТ», «Ладомир», 2002. — 492 с.
14. Павсаний. Описание Эллады / Пер. с древнегреческого С.П. Кондратьева под ред. Е.В. Никитюк. — Т. 2: Кн. VII — X. — М.: ООО «Издательство АСТ», «Ладомир», 2002. — 503 с.
15. Спиридонов Т. Тракийский этнос: Проблемы формирования и развития. — София: Изд-во на БАН, 1991. — 184 с.
16. Топоров В.Н. К фракийско-балтийским языковым параллелям // Балканское языкознание. — М.: Наука, 1973. — С. 30 — 63.
17. Топоров В.Н. К фракийско-балтийским языковым параллелям. Ч. 2 // Балканский лингвистический сборник. — М.: Наука, 1977. — С. 59 — 115.
18. Трубачев О.Н. Этногенез и культура древнейших славян: Лингвистические исследования. — М.: Наука, 2003. — 489 с.
19. Фол А. Политика и культура в Древней Тракия. — София: Наука и искусство, 1990. — 272 с.
20. Detschew D. Die Thrakischen Sprachreste. — 2 Aufl. — Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1976. — 564 s.

ПРИМІТКИ

¹Detschew D. Die Thrakischen Sprachreste. — Wien, 1976. — S. 204 — 209.

²Бенвенист Э. Тохарский и индоевропейский // Тохарские языки. — М., 1959. — С. 103.